

1 2006

11194 4

С Шекішбай Саркісов

2

Шемішбай

**Екі
томдық
шығармалар
жинағы**

Сарисев

**Екінші
том**

**“Елорда”
Астана - 2006**

ББК 84. Қаз 7

С 22

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ, АҚПАРАТ ЖӘНЕ
СПОРТ МИНИСТРЛІГІНІҢ БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША ШЫҒАРЫЛДЫ

САРИЕВ Ш.

С 22 Екі томдық шығармалар жинағы. Екінші том.

— Астана: Елорда, 2006. — 360 бет.

ISBN 9965-06-429-6

Франц Кафка атындағы Халықаралық Алтын медаль сыйлығының, “Жыл Адамы — Алтын Адам” сыйлығының және “Платина Тарлан” сыйлығының лауреаты, Қазақстандың еңбек сінірген қайраткері, белгілі ақын Шемішбай Сариевтың екі томдық шығармалар жинағының екінші томына 1974—1991 жылдар аралығындағы жарық көрген туындылары енгізілген.

С 4702250201—377
00(05) — 06

ББК 84. Қаз 7

ISBN 9965-06-429-6

© Сариев Ш., 2006
© “Елорда”, 2006

ҚОС ҚАНАТТЫ АҚЫН НЕМЕСЕ АЛҒЫ СӨЗ ОРНЫНА...

Шемішбай Сариев – поэзиямызға 70-ші жылдары келген бір топ талантты ақындардың ортасында өз өлең өрнегі, өз алдан дауысы “ә” дегенде белгілі болған ақындардың бірі. Талант жолы деген күрделі.

Дауысы, бағыты, беті бола тұра, Шемішбай өлеңді сыйрып тастап, әдеби сынға да барып көрді, елі де барып жүр. Бұл салада да табыссыз емес. Тек әшейін “осыны сынап, не бағалап тастайын” дегеннен емес, өлең сынындағы өзгеше тану қабілеттің, сараптау сапасын көп жағдайда анықтай алмай жүрген “мамансымактарға” ерегес есебінде бұл салада еңбек ету мақсатынан туған әрекет деп бағалау керек.

Шемішбайдың ақындық қызметіндегі, тәсіліндегі байқаған бір жақсылық – оның үнемі ой үстіндегі қалпы, ізденгіштігі, көркемдікті, үшқыр сөзді тез танығыш, қағып алғыш қағылездігі, шапшаң әсершілдігі болатын. Бұл талант жолындағы аса қажетті қасиет.

Мен Шемішбай Сариев ақындығын талдаپ жатпаймың, осынау оның әрі азаматтық, әрі ақындық өзін таныған мінездемесін оның өлеңдерінен табуға әбден болады. Мысалы Шемішбайдың:

Озбау үшін көленкем,
Күнге қарай жүремін, –

деуі қандай биік ойды оп-онай, каралайым айтып жібереді. Осы көленкे – пәндешилік тақырыбын әрі қарай өрбітіп, тағы бір өлеңде:

Төсегіңнен қайта тұру мықтылық,
Жұмыр Жермен келе жатам тік тұрып,
Көленкем де келе жатыр ербендең,
Менің тірі екенімді ұқтырып.

Қара жердің қойнына енем мен ертең,
Маган лайық жер табады кең өлкем,
Менің осы тік тұра алар арқамда
Туған жерге аунап жатыр көленкем, –

дейді. Бұл арада ақындықтың көрінер жері сол – оның тірілігі арқасында көленкесі де бақытты, мәз, кәдімгі жанды адамдай сүйкімді елестейді. Осы аз мысалда Шемішбай шеберлігі жалт етіп көрінсе керек. Мұндай тек Шемішбай айтқан жолдарды көптеп келтіруге болады.

Улкен аға, өлең шеберлері, сыншылар – Әбділда Тәжібаев, Мұхаметжан Қаратасев, Әбу Сәрсенбаев, Сағи Жиенбаев Шөмішбай творчествосы туралы пікірлерінде ақынның азаттық дауысын әлеуметтік кең тыныстағы толғауларынан, публицистикалық өлеңдерінен танитындарынан айтады. Ол пікірге мен де қосыламын. Қоғамдық әлеуметтік маңызды оқығаларға, өз түсіндағы саясатқа үн қатып отыру – әрбір тұлғалы ақынның борышы.

Тарих тереңіне бойлау, оның ағыстары мен толқындарын андау – үлкен ойдың, мәдениетті, білімділіктің белгісі. Шөмішбай ақындығында осы нышандар анық байқалып отырады. Онын “Үш өлшем”, “Тағдыр”, “Тенізден соққан жел”, “Заула, тұлпар Уакыт!” деген кітаптарының атынан да толғаныс ауқымы кен ақын екені бірден көзге түседі.

Менің сөз басын “Кос қанатты ақын” деп бастауыма келсек – Шөмішбай қазір оншакты жылдың көлемінде музыкаға өлең, жыр, текст жазумен шұғыл айналасып жүр. Бұл жолда ол өте сәтті қадамдар жасап, есімі әмбеге белгілі ақынға айналды. Қазір бұл салада Шөмішбай ең қайрат көрсеттіп келе жатқан белді таланттарымыздың бірі. Оны музыка қайраткерлері қаты қадірлеп, творчестволарына ортақ жанашыр дос есебінде, әнге өлең жазудың жалықпас шебері ретінде бағалайды.

Шөмішбай Сариеv қазіргі танда ақындық шеберлігі кемеліне келген, ел туралы жан-жүргегімен мол толғап, салмақты жыр жазған ақын.

Фафу ҚАЙЫРБЕКОВ,
Қазақстан халық жазушысы

САҒЫНЫШЫМ – ТЕҢІЗ

1989 – 1990

Жанды ортенип журегім жанганинша,
Қақтым қанат қанатым талғанынша,
Мен олмеймін омірде мен тірімін...
Жер бетінде бір қазақ қалғанынша

КӨЛЕҢКЕММЕН СЫРЛАСУ

Қара жердің қойнына енем мен ертең,
Маған лайық жер табады кең өлкем,
Қайда барсам сен қалмайсың жанымнан,
Келе жатсың бала күннен, көлеңкем.

Қарай ма адам дүниеге тойыммен?
Көленкем де бірге есейді ойыммен,
Қаз-қаз басқан кезімізден бірге өстік,
Сен де ұзардың менің өскен бойыммен.

Көлеңкеме қарап білдім еңсемнің,
Өзім қандай — саған қарап мен сендім,
Менің жастық кезім болып қыдырдың,
Менің мастьық кезім болып теңселдің.

Бұл өмірдің өлшеп-пішіп парқын да,
Көлеңкемсің, қалма ізімнен, тартынба!
Күншуаққа қарап түрдым шомылып,
Ал, сен болсан құлап жаттың артымда.

Қолым жетпей, қиял ұзап жеткенмен,
Ауыл аттап, арман сапар шеккеннен,
Сен жанымнан кетпей қойдың, көлеңкем,
Талай достар мені тастап кеткенмен.

Гүл бол жайнап ғұмырым да соларсың,
Бірге ұшып, бірге еken қонар шың,
Қайда барсам қалмайды еken көлеңкем,
Қабірге де бірге енетін боларсың.

Төсегінен қайта тұру — мықтылық,
Жұмыр жермен келе жатам тік тұрып,
Көлеңкем де келе жатыр ербендең,
Менің тірі екенімді ұқтырып.

Қойнына енем қара жердің мен ертең,
Маған лайық жер табады кең өлкем...
Менің осы тік тұра алар арқамда,
Тұған жерге аунап жатыр көлеңкем.

АҚЫН МОНОЛОГЫ

Ұлы Магжсанға

Сезінемін дүние қарбаласын,
Қазағымның сүйемін әр баласын.
Сүймесіңе бола ма әrbіr үрпақ,
Тұған халқың — ғұмырын жалғағасын!

Тартып келем тағдырын түрлі азаптың,
Жүргіне жетсем деп біr Қазақтың.
Қайғыны, қасіретті арқаладым,
Тауқымет тарттым талай, мұңға баттым.

Тартынбай тағдыр жүгін сал иышқа...
Айналсам деп Алатау ақиыққа—
Жазсам да жұз өлеңді, бәлкім мен де,
Біr өлеңмен қалармын тарихта!

Ол бәлкім — Өмір жайлы Өлең болар,
Аққудай айдын көлге менен қонар.
Сарыарқа сарыбелдің киігіндей,
Дұр етіп жүргімнен жөнелді олар!

Біr өлең сені күтіп келем енді,
Құдірет сезім күші бөлеп елді,
Ананың ақ сүтіндей уыз дәмді,
Мен жазып қалдырамын сол өлеңді!

Ол өлең — не жайында, жұмбақ маған,
Дүние, тәнірімдей тіл қат маған!
Мен үшін әр қазақтың бағасы артық,
Нарқы артып, әр күн сайын қымбаттаған.

Өлім — хак, Адам көкті тірегенмен,
Табысып, тоғысатын тілегі елмен.
Мен өлмеймін, өмірде, мен тірімін,
Айтылған, айтылмаған — біr Өлеңмен!

Білемін ғұмыр болмас алда мұнша,
Қағам қанат — қанатым талғанынша,
Мен өлмеймін, өмірде, мен тірімін,—
Жер бетінде біr қазақ қалғанынша!

ШУЛАДЫ-АУ КҮЛЛІ ҚАРА ОРМАН...

Құз жартасқа атылған,
Ақ жол толқын өні өсем,
Шағаладай шарқ үрған,
Мен — теңіздің баласы ем!

Ұмтыла жүзген өнерге,
Толқын да толқын жүрегім,
Қазынам — байлық тереңде,
Мен — теңіздің ұлы едім!

Бұлтты құні жай атқан,
Теңізде түнеп жатып ем,
Толқыны толқып оятқан,
Теңізде туған ақын ем! —

Деп баламмен жол шектім,
Апарып туған жерге мен,
Қамығып алғаш көрсеттім—
Осы деп өскен ел деген!

Аспан қолын жаяды,
Ескі көзден неге із жоқ?
Жағалау жатыр баяғы,
Аймалар анам теңіз жоқ.

Жанымды осып түр қамшы,
Жас келді толқып жанаңға,
Көзімнен тамды бір тамшы,
Тенізге демеу болар ма?!

Теңіздің жатыр ұлтаны,
Таңдағын сүмдүк шөл басқан,
Қамығып көгім түр тағы,
Ішегін тартып қалды аспан.

Балама мынау не айта алам?
Кеудеме өксік кептеліп,
Күллі көк басын шайқаған,
Адамзат, сені жек көріп!

Қанатым болған қолдаушым,
Көз алдымда-ау сарқылдың.
Тенізім, шығып жан даусын,
Шулай да шулай тартылдың!

Балықшы дейтін қауымға,
Бір өзің болып бар арман.
Тенселіп төнген дауылдан,
Шулады-ау күллі қара орман!

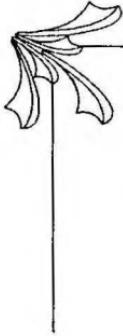
Қатал-ау сүмдүк соншама,
Тағдырға қалай көнерсің?
Тенізбен бірге қаншама.
Тіршілік өлді, не дерсің!

Шагала құстың қиясы,
Орнында теңіз сор қалып.
Қаңырап құстар үясы,
Аңырап қөшті ел-халық!

Бір жәрдем болмай халықтан,
Тіршілік сұы құрып қап.
Мың-миллион балықтан,
Қалмады-ау бүтін бір “ұрпақ”.

Ақку да кетті өдемі,
Қия алмай қанат бұлғаумен,
Шагала — теңіз сөні еді,
Олар да кетті шулаумен!

Ғұмырың қалған не берер?
Ақтық бір сапар жолда тұр,
Құмға шөккен кемелер,
Өксіп те жылап ол жатыр.

Жаңа бір толқын іні өсер,
Теңізім, анам, сабыр ет,
Оянар, халқым күресер,
Әлі де жеңер әділет!

Табысып ұлы өмірмен,
Аққуың ұшып қона алар,
Көрінер құстар көгіңен,
Қиқулап қайта оралар.

Айтайын енді қай бірін,
Сұлу да самал, жел де өсем,
Тұсінер ме едің айдынын,
Аққу да қазын көрмесен?

Тәнірім саған дем берсін,
Не дейін теңіз анама?
Оралып қайта ел келсін,
Ақшағыл құмды жағана.

Теңізім Арал — тілегім,
Жанымда балам — шағалам,
Балаңның мен де бірі едім,
Басынды көтер, жан анам!

ЖЕЛТОҚСАН

Дауылға — желтоқсанның желі айналды,
Ашуға мінді Алатау көрі айбарлы,
Күтпеген іс ақыры не болар деп,
Күллі өлем Алматыға қарай қалды!

Кез емес жаугершілік “аттан” атты,
Алаңның шеруі емес салтанатты.
Қытымыр қыстың басы сол бір айда,
Желтоқсан желі өлемді жалт қаратты!

Солайша таудан бір сел тасып өтті,
Оятып, ойға салып басым көпті,
Бар ауыл ішкен асын жерге қойып,
Бауыр ет баланы ойлап жасын төкті.

Айтысса сабыр — сезім, ақыл — күмән,
Тойтарыс беру қыын батыл бұған,
Дем берді басын оққа байлап шығып,
Алғашқы сөз алғанда ақын Жұбан!

Әр жүрек секем алды төнер оқтан,
Бір дауыл көтеріліп келе жатқан,
Ең алғашқы ақындық бір ауыз сөз
Ел-халқын сақтады аман сел-апаттан!

Сол сөзінен ақынның басталды да,
Ашылып сала берді аспан мына,
Сел тоқтап, көрі Алатау бір дем алды,
Салғанмен сергелденгे қашқан жыра!

Ақын аға! Өзіңе — жырға келдім.
Жүргегіне айналдың тұған елдің.
Тоқтау айтқан ақындық бір сөзіңнен,
Бұл күнде бәрі өзгерді күллі өлемнің!

Қазағың қозғағанда ел—галамды,
Қорғағандай корғадың бел баланұы.
Желбіреп желтоқсанның кекілдері,
Тоғысып туған жерге — Елге оралды!

Жұбан аға! Жыр демің — ел тынысын,
Толғандың теңізіңнің толқыны үшін.
“Мың өліп, мың тірілген” ақын едің,
Қазағың аман болса — Сен тірісің!

Тербетіп толқып — сезім бойды алып бір,
Тау шыңын — ызгарлы мұз ой қарып тұр.
Желтоқсанның желінен айыға алмай,
Алатая өлі күнге ойланып тұр!

ҮШ ТАРМАҚ

Жайымды бірі білмей, бірі біліп,
Қуанып дүшпанымның, бірі күліп,
Бір досымнан айрылдым — тірі жүріп.

Өзекті жанға бір өлім, қаза бар-ды,
Жағаласып тіршілік мазаны алды,
Бір досымнан айрылдым — Ажал алды!

Дауыл емес, соққандай жайынды — сен,
Жыр-ғұмырым білесің жайымды сен,
Бір досымнан айрылдым — айырды шен!

Бойдақ кез тұлпар текті, заты — нар-ды,
Кермек дәм, ыдысының таты бар-ды,
Бір досымнан айырылдым — қатыны алды.

Сөзінің ішек-қарнын сан актардым,
Таба алмай орнын сипап қарап қалдым,
Бір досымнан айырды — арақ марқұм.

Кенеттен ыза тартып, сыздан іші,
Күйіп кетті сор болып тұздан іші,
Бір досымды айырды — қызғанышы.

Теңізде жүзсем деген кемем бар-ды,
Кеудеме тас түйін боп шемен қалды,
Айнымас ақырғы дос — Өлең қалды.

Тағдырға не де болса көне білген,
Айнымас достарды іздең өлеңіммен,
Жаһанда жаяу жалғыз келемін Мен!

Жырларым — жиһангерім, сен тоқтама,
Жатайын досым бар деп ол жақта да,
Дос ізде, ұлы өмірден мен жокта да!

* * *

Миым менің мәңгілік қозғалыста,
Бірінен бірі озған сөз жарыста,
Баянды болашақты барлай қалсам,
Қиялым жетелейді көзді алысқа.

Ақын ба, ақын емес өз демі жоқ,
Кеудемнің сенен дүние сезгені көп,
Миымда дариялар жатыр ағып,
Бұлақ пен өзендердің көздері көп.

Сақталған аманаттай күн қыныңда,
Фасырлар — қабат сыйған бұл миымда.
Қиқулап қаз-аққуы көгінде үшқан,
Киіктөр заулап аққан ылдыныңда.

Күллі өлем бір басыма сыйып жатыр,
Жылдарын, фасырларын жиып жатыр,
Енді маған әр қадам қыныңда тұр,
Қаратай, Алатаулар миымда тұр.

Тас жарып өскен сезім күн қасымда,
Бабамның ақыл-ойы бір басымда.
Демеу беріп келеді дүрсіл қағып,
Жарықтық, жүрек дейтін мұңдастым да.

Алатауға сағынып бір қараймын,
Жүргегімнің кірпіші — жыр қалаймын,
Кейде мен биіктеймін қарлы шындаі,
Кейде мен таудан төмен сырғанаймын.

Миым менің тынымсыз күн кешеді,
Оңаша тәңірімен тілдеседі.
Аққудың қауырсыны ақ мамықтай,
Бұл болып жүргегімнен жыр көшеді.

Мен неге халқым жайлы толғанбайын,
Бір басыма күллі өлем қонғандайын.
Миымда найзағайлар жарқыл қағып,
Шулайды кеудем толқып ормандаіын.

Дос қуанып, дүшпанның құты қашқан,
Басыма сыйып жатыр үкілі аспан.
Қазақты сүйгендіктен мұның бәрі,
Көзін маған тұр тігіп бүкіл аспан!

КҮЗДЕ ҚҰСТАР ТАСТАП ҰШАР ҰЯСЫН...

Кезем десен дүнис неткен кең еді,
Теніздерден көрем жүзген кемені.
Тұрақтамай көкте бұлттар жөңкілген,
Тұрақтамай жел де сапар шегеді.

Кеудене осы қалай, қайтіп съясын?
Күзде құстар тастап ұшар ұясын,
Таулар ғана тұған жерге тұрақты,
Қыран ғана қия алмайды қиясын.

Топырақтан тартып жатқан қуатты,
Еңсесімен күннен тартып шуакты,
Тамыр жайған жерде өлетін тік тұрып,
Тұған жерде талдар ғана тұрақты.

Ата мекен ай мен күнін айналған,
Қасиетті — жиган дала қайнардан.
Тал мен Таудай Қазақ біздің тұрақты —
Тұған жерге кіндік жіппен байланған...

БАЛАЛЫҚПЕН ҚОШТАСУ

Кеудемнен бір бұлқынған сазды көрем,
Қанатты қаққан аққу, қазды көрем,
Теңіздің жағасында тұңғыш рет,
Жалғаннан жасырынып жаздым өлең.

Ұят деп біреу білсе ел ішінде,
Тенізге қойып кеттім сол үшін де...
Батылым өзөр жетіп жолдан едім,
Өлеңім жарық көрді он үшінде!

Құшақтағым келгені-ай ұлы көкті,
Фажайып сезім кештім құдіретті.
Бейнем тұр!
Не де болса көрейін деп,
Өлеңмен сала салғам суретті.

Почтальон әкесі бар досым жетті,
Күн өтпей, газеттен соң тосын кепті,
Төтеннен келді бір телеграмма,
Мен түгіл, әке-шешем шошып кетті!

—Қарап жүр,— деп едім,—деп құлақ қойып,
Көбейді ата-анамнан сұрақ қойыс...
Атыма күтіп ал деп біреу берген,
Ауылға тоқтайтұғын бір-ақ поезд!

Ақын жүрек әкем жүр дүлейленіп;
—Бұлдірдің-ау!—дегендей бір ой келіп,
Қорқа-қорқа перронға шықтым өрен,
Күтіп алар адамнан үрейленіп.

Ауыл тұр қара табан шаруамыз деп,
Құмында жалаң аяқ қалған із көп...
Күткен поезд сөл тоқтап жүріп кетті,
Мен тұрмын бейтанысты шарлап-ізден!

Кіріскем күтіп алар шаруама,
Мазасыз бір тыным жоқ жаныма да;

Перронда бейтанистан жалғыз адам,
Оның өзі менен жас сары бала!

Басқаға әлгі бала аландамай,
Келеді қолын созып маған қарай,
Қол созған күлімсіреп жұмбақ жанға
Қол алып, қол бермеске шамам қалай!?

—Ақынбыз!— деп танысты жақын ғана,
Шынашақтай түрімен батылдана,
Облыстық газеттегі өлеңімді,
Келіпті құттықтауға ақын бала!

Келеміз Қамбаш көлдің бойыменен,
Оралып әлгі ақынның ойына өлең,
—Ақындар шарап ішеді...—деп қояды,
Бір қарыс шынашақтай бойыменен!

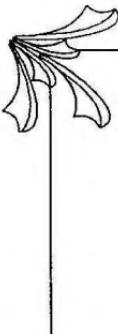
Келгелі көңіл деген кетті ме өсіп,
Сөйлейді шарапқа да екпін қосып;
Арақты ішкендерден қорқатынмын,
Ақынның бұл сөзінен кеттім шошып!

Көкейде өрт сезімдер өртеп өтіп,
Болжадық болашақты көркем етіп,
Ақынғып кәдімгідей толқыннымен
Көл турды екеумізді еркелетіп.

Ал қазір еске оралса кулер ме едік,
Жанға үқсан, жасайтындаі бірер ерлік,
Сұранып үйімізден біз екеуміз,
Теңіздің жағасында түнеп едік.

Еске алып, еске алмай да өтерміз бе?
Көк теңіз шуламапты бекер бізге,
Балалықпен қоштасу екенін біз
Сол кезде андамаппыш екеуміз де!

Жүргім сол баланы досы білді,
Жырладық өмір жайлы қосып үнді,
—Ақынмын!— деп танысқан әлгі бала,
Жарасқан Әбдірашев осы күнгі.

СӘЛЕМ

Актер Энуар Боранбаевқа

Әрбір күнім басталады сәлеммен—
Таңда тұрып саулық сұрап бар елден.
Дүниеге нәресте үні—іңгөлап,
Амандаласар ең өуелі Әлеммен!

Сәлемімен нұр жаудырган жыршы бұлт,
Жапыраққа сәлем берген бүр шығып.
Жерді тіреп аяғымен тік тұrap,
“Ассалаума-әлейкүмнен” тіршілік!

Келе жатам кейде аңызақ шөлменен,
Сәлем беру бір парызым елге мен.
Адамдармен аз ғұмырда үлгіріп,
Амандастып қалу үшін келген ем!

Саулығымды тілеп жүрер ішінен,
Иман жүзі шырай беріп түсінен.
Бұл өмірде бір жақсылық күтемін,
Сәлемінді тұзу алған кісіден.

Сенсе қазақ сәлеміңе сенеді,
Сәлем менің қолтығымнан демеді.
“Ассалаума-әлейкүм” деп басты иіп,
Алатаудың қолын алғым келеді!

Амандаласам мәңгі көктер шыршамен,
Бір сәлемге сыяр емес мұнша әлем.
Ал, әзірге қолдан келер осы деп,
Ел-халқыма беріп тұрмын бір сәлем!

Адам үшін арман жолдар аз ба сын?
Тұтін түтеп, ошақты оты маздасын.
Үлкендері қазағымның аман боп,
Жасы кіші— сәлемінен жазбасын!

Мен — қазақтың перзентімін бағы бар,
Сенсің жұртый — тәнірімдей табынар.
Аз тірлікте амандастып қалайын,
Сәлемінді, уа, халқым, қабыл ал!

ТУҒАН ЖЕРИМ ҮШИН ДЕ...

1

Атымды Шөмішбай деп қойған екен,
Есімім, өзің жайлы ойға кетем.
Ойыммен Аралымды он айналып,
Сырымдай дарияны бойлап өтем.

Тұған жердің атын мен иемденгем,
Сол есімге мәңгілік сүйенгеннен,
Келемін жерді басып, аспан көріп,
Тамыр тартып қазағым — киелі елден.

Атымды қойған екен, теріс демен,
Станция, ел-жұрт бар Шөміш деген.
Көл де бар Шөмішкөл деп аталатын,
Ежелгі ата жұртқа қоныс мекен.

Қалжыңның оты сөнген жоқ қой әлі,
Әзілдеп құрдастарым от қояды,
“Елді мекен бар екен өз атында,
Өле берсөң болады” — деп қояды.

Кеудемде — кен-қазынам, қазып көрем,
Жаныма бітпес ойды азық көрем,
Өлеңнің қанатына сол есімді
Тұған жерім үшін де жазып келем!

2

Қанат беріп көгімде қыран маған,
Қуат беріп құдайым — ұлан далам.
Бала кезде сезінгем ұлы ақындей,
Өз-өзімнен бүгінде күмәндінам.

Барады бойды билеп күмән жайлап,
Құдікті көңлімнен шығам ба айдал?
Үзілмей, не жеткізбей үміт деген,
Желбіреп көз алдында тұрап байрақ.